

Освітінський Богдан Русланович,
аспірант кафедри економіки і торгівлі Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Osvitinsky Bogdan Ruslanovich,
Postgraduate student at the Department of Economics and
Trade, Lesya Ukrainka Volyn National University,
<https://orcid.org/0009-0002-7353-5711>

ФУНКЦІЇ ТА СУЧАСНІ ТRENДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ FUNCTIONS AND CURRENT TRENDS IN THE OPERATION OF THE GAS DISTRIBUTION SYSTEM OF UKRAINE

Освітінський Б. Р. Функції та сучасні тренди
функціонування газорозподільної системи України.
Український журнал прикладної економіки та техніки.
2026. Том 11. № 1. С. 166 – 169.

Osvitinsky B. R. Functions and current trends in the
operation of the gas distribution system of Ukraine.
Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology.
2026. Volume 11. № 1, pp. 166 – 169.

Газорозподільна система України є критично важливою для енергетичної безпеки та суверенітету країни, забезпечуючи стабільне постачання газу мільйонам споживачів та промисловості. Вона має стратегічне значення не лише для функціонування економіки, але й як ключовий актив на європейському газотранспортному ринку, що забезпечує диверсифікацію маршрутів та надійність поставок. У статті визначено сутність газорозподільної системи. Окреслено склад її ключових функцій у контексті поступової трансформації газотранспортної системи України. На основі огляду сучасних реалій функціонування української газотранспортної системи визначено перелік основних трендів і проблемних аспектів діяльності газорозподільних підприємств. Підкреслено, що реформа ринку природного газу, яка стала підґрунтям для подальшого удосконалення розвитку національної газорозподільної системи, загалом сприятиме інтеграції України в єдиний європейський енергетичний простір.

Ключові слова: природний газ, газорозподільні підприємства, ринок природного газу, управління, енергетичний простір, енергетична інфраструктура.

The gas distribution system in Ukraine is critically important for the country's energy security and sovereignty, ensuring a stable gas supply to millions of consumers and industry. It is of strategic importance not only for the functioning of the economy but also as a key asset in the European gas transportation market, ensuring the diversification of routes and reliability of supplies. The aim of the article is to supplement the methodological principles for managing Ukraine's gas distribution system and to identify key trends in its modern development. The article defines the essence of the gas distribution system. The composition of its key functions in the context of the gradual transformation of Ukraine's gas transportation system is outlined. Among the key functions of the GDS were highlighted: transportation of natural gas; ensuring the reliability and safety of the GTS; providing information and accounting support; ensuring the development and modernization of the national GTS; ensuring the operation of emergency dispatch services; and providing communications, monitoring, and control. Based on a review of the current realities of the Ukrainian gas transportation system, a list of the main trends and problematic aspects of gas distribution enterprises' activities was compiled. The main ones are: gradual liberalization of the gas market and delimitation of its operators; regulatory changes and improvement of the tariff policy in the gas market; increasing the degree of adaptation of the gas distribution system to challenges and threats; increasing the scale of the gas distribution system from the point of view of management; active digitalization of the industry; increasing the risks of gas network obsolescence; increasing the number of clients of gas distribution operators; gradual integration of the gas market of Ukraine into the single EU energy space. It is emphasized that the reform of the natural gas market, which has become the basis for further development of the national gas distribution system, will, in general, contribute to Ukraine's integration into the single European energy space.

Keywords: natural gas, gas distribution enterprises, natural gas market, management, energy space, energy infrastructure.

Вступ

Ефективний розподіл газу є неодмінною передумовою досягнення енергетичної безпеки країни, забезпечення соціальної стабільності у суспільстві та підвищення рівня якості життя населення країни. Після реформ ринку газу, зокрема відокремлення операторів газорозподільних систем від постачальників, розподільча мережа стала окремим регульованим сегментом, що має забезпечувати недискримінаційний доступ до інфраструктури всім учасникам ринку. Такі трансформаційні зміни є об'єктивною передумовою подальшого удосконалення газорозподільної системи України та ринку газу у контексті продовження євроінтеграційних процесів приєднання до єдиного європейського енергетичного простору.

Необхідність, складність та вагомість змін у структурі і механізмах управління ринком природного газу України визначила підвищену актуальність науково-теоретичних і практичних аспектів функціонування газорозподільної системи України серед багатьох науковців. Значний внесок у вирішенні цього завдання зроблений такими українськими вченими, як: Гораль Л. Т., Галіант С. Р., Коротя М. І., Максимчук М. В., Матійчук Л. П., Новосад О. В., Павлов К. В., Пушак Г. І., Сідак В. С., Щербак В. Г., Шмиголь Н. М. та інші.

Сучасна система газорозподілу в Україні є основною складовою енергетичної інфраструктури, яка забезпечує стабільність постачання природного газу споживачам. Її формування та розвиток пов'язані з комплексом технічних, економічних та регуляторних змін, спрямованих на модернізацію вітчизняних газових мереж, підвищення їхньої ефективності та подальшу інтеграцію з європейськими умовами і стандартами [1, с. 125].

Закон України «Про ринок газу» трактує газорозподільну систему як «... технологічний комплекс, що складається з організаційно і технологічно пов'язаних між собою об'єктів, призначених для розподілу природного газу від газорозподільних станцій безпосередньо споживачам» [2].

Відповідно до Кодексу газорозподільних систем № 2494, її можна визначити як технологічний комплекс, що складається з організаційно і технологічно пов'язаних між собою об'єктів, призначених для розподілу природного газу від газорозподільних станцій безпосередньо споживачам, тиск якого не може перевищувати 1,2 МПа [3].

Часто газорозподільну систему науковці характеризують як сукупність газорозподільних підприємств та функціонування організаційно-економічних регуляторів їхньої діяльності [4, с. 348].

Газорозподільна система України має потужний потенціал за основними технічним та економічними параметрами: територіальні протяжність, пропускну спроможність, кількість компресорних станцій та їх сумарна потужність, потенціал підземних сховищ. Водночас повне використання можливостей національної газорозподільної системи сьогодні визначається низкою проблемних аспектів, серед яких експерти наукового центру Разум-

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Освітінський Богдан Русланович, 2026

кова виділяють наступні: значні втрати при розподілі природного газу внаслідок застарілості енергетичної інфраструктури та повільних темпів її модернізації, збитковість ринкових тарифів на розподіл газу, зростання рівня заборгованості на ринку, профіцит потужностей, який не використовується, недостатня кількість індивідуальних лічильників газу, падіння розмірів комунальних платежів внаслідок зниження рівня платоспроможності значної частини населення країни [5]. У підсумку знижується потенціал формування грошових потоків у галузі, рентабельність роботи операторів, якість забезпечення споживачів та втрачається потенціал створення додаткової вартості у галузі.

Сукупність цих проблем роботи газорозподільної системи України Новосад О. В. доповнює проблемами інертності газорозподільних підприємств, їх низької інноваційної активності та, як наслідок, низького рівня конкурентоспроможності [6]. Ці проблеми поглиблюються системними проблемами, які притаманні нафто-газовій і енергетичній сферам України та ринку природного газу: скорочення обсягу видобутку газу та недостатність диверсифікації джерел постачання, виснаження власних родовищ, дефіцит інвестиційних коштів, відсутність прозорості ціноутворення, недостатній масштаб інноваційних трансформацій галузі та інституційні проблеми управління оптовими і роздрібними ринками природного газу [7].

Формулювання цілей статті

Метою статті є доповнення методичних засад управління газорозподільною системою України та визначення ключових трендів її сучасного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Розподільчі газові мережі відіграють важливу роль у інтеграції України до європейського енергетичного ринку, який вимагає модернізації та підвищення ступеня прозорості функціонування ринку природного газу. За часів воєнного конфлікту та необхідності підтримання соціально-економічної стабільності життя населення країни питання підвищення ефективності роботи газорозподільних систем та постачання природного газу споживачам постає одним із ключових для підтримки життєдіяльності міст і регіонів. У цьому контексті розподіл та постачання газу є не лише технічними елементами газового ринку, але й інструментом соціальної і економічної політики держави, інструментом забезпечення її стабільності європейської інтеграції.

Основна функція газорозподільної системи України полягає у забезпеченні транспортування природного газу від газотранспортної системи та інших джерел (газопереробних підприємств, сховищ) до споживачів, а також у підтримці надійної та безпечної роботи самої системи. На сучасному ринку природного газу України газорозподільні системи також забезпечують виконання таких не менш важливих функцій: забезпечення надійності та безпеки національної газотранспортної системи, інформаційно-облікове забезпечення управління розподілом газових потоків, сприяння забезпечення розвитку та модернізації вітчизняної ГТС, організація оперативної роботи аварійно-диспетчерських служб, функція комунікацій, моніторингу контролю за споживанням газу (рис. 1).

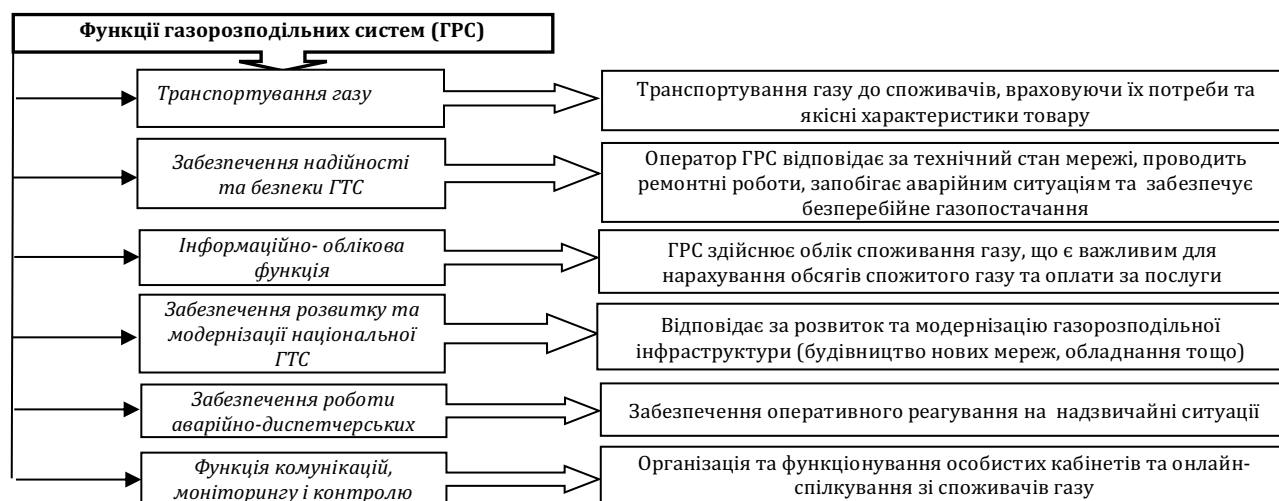

Рис. 1. Функції газорозподільної системи України.

Джерело: складено автором на основі [3].

Одним із результатів реформування ринку природного газу в Україні стало створення розгалуженої конкурентної газорозподільної системи із функціонуванням багатьох операторів. Основними та найбільшими з них є ТОВ «Оператор газотранспортної системи України», ТОВ «Газорозподільні мережі України», АТ «Укртрансгаз», регіональні оператори. Протягом останніх років продовжуються процеси трансформації газорозподільної системи, результатом яких є поступове приєднання операторів ГРМ до групи компаній ТОВ «ГК Нафтогаз». Таким чином, на ринку розподілу та постачання природного газу України продовжують відбуватися структурні зміни, які визначаються консолідацією, масштабуванням та концентрацією управління. Такі зміни можуть сприяти підвищенню ефективності галузі, забезпеченню енергетичної безпеки країни та подальшій інтеграції з європейським ринком.

Відповідно до змісту Закону України «Про ринок природного газу», оператором газорозподільної системи є суб'єкт господарювання, який на підставі ліцензії здійснює діяльність із розподілу природного газу газорозподільною системою на користь третіх осіб (замовників) [2].

За визначенням USAID, операторами газорозподільних мереж України є спеціальні ліцензовані компанії регіонального масштабу, які здійснюють господарську діяльність на засадах природної монополії, що регулюється нормами НКРЕКП та Антимонопольного комітету. Оператори газорозподільних мереж відповідають за транспортування газу до кінцевих споживачів, обслуговування інфраструктури, підключення нових абонентів та забезпечення технічної безпеки системи.

У контексті продовження воєнного конфлікту на території країни масштабування і підвищення централізації управління газорозподілом та газопостачанням є необхідною мірою, що дозволяє здійснити оптимізацію витрат, стандартизацію тарифів та покращити координацію діяльності операторів в умовах війни та післявоєнної відбудови

енергетичної інфраструктури. Крім того, нарощування капіталу і внутрішньогалузева інтеграція формує сприятливі передумови залучення інвестицій на ринок природного газу, які вкрай потрібні країні для відшкодування понесених витрат, пошкоджень і у подальшу модернізацію енергетичної інфраструктури.

Об'єднання операторів газорозподільних мереж під управлінням групи «Нафтогаз» підвищує оперативність контролю і надання послуг з розподілу природного газу, підключення абонентів, утримання у належному технічному стані обладнання та збору оперативної інформації. Винятково важливе значення має також покращення організаційних передумов активного реагування на можливі кризові події та їх наслідки (диверсії, пошкодження, дефіцит ресурсів тощо).

Водночас, трансформаційні процеси укрупнення і концентрації бізнесу у сфері газорозподілу в Україні також можуть мати потенційні ризики, до яких вважаємо доцільним віднести: підвищення рівня бюрократизації процесів управління, корупційну складову, зростання ризиків монополізації ринку, усунення яких було основною метою реформування ринку природного газу, можливі ризики, пов'язані з конфліктом інтересів різних учасників цього ринкового сектору. У такому контексті необхідним є пошук балансу між централізацією та ринковими механізмами, які сьогодні діють на ринку газорозподілу і газопостачання України, що може стати драйвером енергетичної стабільності країни та її включення у єдиний енергоринок ЄС.

Науково-теоретичні дослідження розвитку газорозподільних підприємств на ринку природного газу України дозволили відзначити певні ключові тренди їх функціонування:

1) поступова лібералізація газового ринку та відокремлення операторів газорозподілу від операторів газопостачання з одночасним створенням конкурентних умов, які сприяють збільшенню можливостей у споживачів щодо вибору постачальників;

2) регуляторні зміни та удосконалення політики тарифікації на ринку газу, підвищення прозорості формування цін на газорозподільні послуги, відповідність газорозподільної системи України вимогам ENTSOG (Європейської асоціації операторів газотранспортних систем);

3) підвищення ступеня адаптації та реагування національної газорозподільної системи на зовнішні виклики і загрози, зокрема, пов'язані з усуненням пошкоджень, завданих воєнними діями на території країни;

4) масштабність і розгалуженість газорозподільних систем України поряд із низьким рівнем доходності господарської діяльності газорозподільних компаній, зростанням витрат та зниженням обсягів капітальних вкладень призвели до погіршення стану газової інфраструктури за останні роки;

5) цифровізація галузі – практично повне впровадження нових «smart»- лічильників газу у споживачів, активне використання IoT для моніторингу газових мереж, розвиток систем автоматичного керування розподільчими мережами;

6) функціонування газорозподільних підприємств за умов зношеності газових мереж, що підвищує ризики технічних аварій, пошкоджень і витоків, що збільшує потребу у кваліфікованому персоналі, кількість якого внаслідок тривалості воєнного конфлікту суттєво скорочується у всій енергетичній галузі;

7) продовження газифікації країни та її віддалених населених пунктів, незважаючи на виклики війни та дефіцит фінансових ресурсів у галузі, продовження збільшення кількості клієнтів операторами газорозподілу (станом на кінець 2023 року – понад 6,6 млн [9]);

8) продовження реалізації заходів, спрямованих на подальшу інтеграцію газового ринку України у єдиний енергетичний простір ЄС.

Поряд з цими трендами діяльність газорозподільних підприємств здійснюється за умов нестабільності зовнішнього і внутрішнього макро- та інституційного середовища, які істотно ускладнюють управління та впливають на ефективність розвитку операторів газорозподілу. Серед викликів і загроз для газорозподільних підприємств України Савко О.Я. звертає увагу на такі: тренди скорочення обсягів транспортування природного газу, розвиток альтернативної «зеленої» енергетики, підвищення рівня інфляції та зниження рівня купівельної спроможності споживачів, зокрема населення, незавершеність реформування галузі та ринку природного газу.

Крім того, слабкими сторонами управління діяльністю газорозподільних підприємств на сьогодні є відсутність інтересу у збільшенні клієнтів, зростання обсягів боргів, сезонність діяльності, застарілість технологічних процесів та низький рівень їх орієнтації на нові екологічні стандарти і вимоги, низька мотивація праці персоналу [10, с. 105].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Дослідження показали, що газорозподільна система є важливою складовою української газотранспортної системи. Її реформування та удосконалення формує необхідні передумови для інтеграції України до єдиного енергетичного простору та ринку газу країн ЄС. Серед ключових функцій ГРС були виділені: транспортування природного газу, забезпечення надійності та безпеки ГТС, інформаційно-облікове забезпечення, забезпечення розвитку та модернізації національної ГТС, забезпечення роботи аварійно-диспетчерських служб, а також функції комунікацій та моніторингу і контролю.

Українська газорозподільна система знаходиться на етапі трансформацій, загальним результатом яких стало підвищення ступеня конкурентності та прозорості галузі, що сприяло лібералізації ринку природного газу. Водночас сучасний стан розвитку газорозподільних підприємств характеризується суттєвими викликами нестабільного середовища, зростанням впливу з боку альтернативних джерел енергетичних ресурсів та недоліками управління в межах газорозподільних систем. Ці проблемні аспекти окреслюють перспективу подальших наукових пошуків, які мають бути сконцентровані у спектрі розробки ефективних механізмів управління діяльністю українських газорозподільних підприємств.

Література

1. Коротя М. І. Макро-, мезо-, мікрорівень регулювання діяльності газорозподільних підприємств в західному регіоні. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. №1. С. 40-47. URL: <https://ujae.org.ua/makro-mezo-mikroriven-regulyuvannya-diyalnosti-gazorozpodilnyh-pidpryemstv-v-zahidnomu-regioni/>.
2. Про ринок природного газу: Закон України від 11.03.2026 р. № 329-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>.
3. Про затвердження Кодексу газорозподільних систем: Постанова Кабінету Міністрів України № 2494 від 30.09.2015р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1379-15#Text>.

4. Максимчук М. В. Особливості організаційно-економічного регулювання діяльності газорозподільних підприємств в Україні на регіональному рівні. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. № 4. С. 346-352. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-4-39>.
5. Омельченко В. Огляд основних причин критичного стану газорозподільної системи України в умовах зростаючих викликів. *Разумков центр*. 2021 р. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ogliad-osnovnykh-prychyn-krytychnogo-stanu-gazorozpodilnoi-systemy-ukrainy-v-umovakh-zrostaiuchykh-vyklykiv>.
6. Новосад О.В. Формування та реалізація інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств західного регіону України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. спец.: 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Одеса, 2020. 20 с.
7. Диха М.В. Газовидобування в Україні: стан, проблеми, перспективи у системі енергоринку. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2021. № 2(24). С. 7-16. DOI:10.31471/2409-0948-2021-2(24)-7-16.
8. «Газмережі» наростили кількість клієнтів до 6,6 млн. *Українська енергетика*. 2023. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/hazmerezhi-narostyly-kilkist-kliientiv-do-66-mln>.
9. Савко О.Я. Фактори впливу на формування стратегії розвитку операторів газорозподільних систем. *Прийчорноморські економічні студії* 2019. Вип. 42. С. 103-107. URL: https://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/21.pdf.

References

1. Korotia, M. I. (2019). Makro-, mezo-, mikroriven rehulivannia diialnosti hazorozpodilnykh pidpriemstv v zakhidnomu rehioni [Macro-, meso-, micro-level of regulation of gas distribution enterprises activities in the western region]. *Ukrainskyi Zhurnal Prykladnoi Ekonomiky*, (1), 40–47. URL: <https://ujae.org.ua/makro-mezo-mikroriven-regulyvannya-diyalnosti-gazorozpodilnykh-pidpriemstv-v-zakhidnomu-regioni/>.
2. *Pro rynek pryrodnoho hazu: Zakon Ukrainy vid 11.03.2026 r. № 329-VII* [On the natural gas market: Law of Ukraine dated March 11, 2026 No. 329-VII]. (2026). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>.
3. *Pro zatverdzhennia Kodeksu hazorozpodilnykh system: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 2494 vid 30.09.2015r.* [On approval of the Gas Distribution Systems Code: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 2494 dated September 30, 2015]. (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1379-15#Text>.
4. Maksymchuk, M. V. (2019). Osoblyvosti orhanizatsiino-ekonomichnoho rehulivannia diialnosti hazorozpodilnykh pidpriemstv v Ukraini na rehionalnomu rivni [Features of organizational and economic regulation of gas distribution enterprises activity in Ukraine at the regional level]. *Ukrainskyi Zhurnal Prykladnoi Ekonomiky*, (4), 346–352. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-4-39>.
5. Omelchenko, V. (2021). *Ohliad osnovnykh prychyn krytychnoho stanu hazorozpodilnoi systemy Ukrainy v umovakh zrostaiuchykh vyklykiv* [Review of the main reasons for the critical state of the gas distribution system of Ukraine under increasing challenges]. Razumkov Tsent. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ogliad-osnovnykh-prychyn-krytychnogo-stanu-gazorozpodilnoi-systemy-ukrainy-v-umovakh-zrostaiuchykh-vyklykiv>.
6. Novosad, O. V. (2020). *Formuvannia ta realizatsiia innovatsiinoi polityky pidvyshchennia konkurentospromozhnosti hazorozpodilnykh pidpriemstv zakhidnoho rehionu Ukrainy* [Formation and implementation of innovation policy to increase the competitiveness of gas distribution enterprises in the western region of Ukraine] [Doctoral dissertation summary, 08.00.05]. Odessa.
7. Dykha, M. V. (2021). Hazovydobuvannia v Ukraini: stan, problemy, perspektyvy u systemi enerhorynku [Gas production in Ukraine: state, problems, prospects in the energy market system]. *Naukovyi Visnyk IFNTUHN. Seriya: Ekonomika ta Upravlinnia v Naftovii i Hazovii Promyslovosti*, 2(24), 7–16. [https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.31471/2409-0948-2021-2\(24\)-7-16](https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.31471/2409-0948-2021-2(24)-7-16).
8. "Hazmerezhi" narostyly kilkist klientiv do 6,6 mln ["Hazmerezhi" increased the number of customers to 6.6 million]. (2023). *Ukrainska Enerhetyka*. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/hazmerezhi-narostyly-kilkist-kliientiv-do-66-mln>.
9. Savko, O. Ya. (2019). Faktory vplyvu na formuvannia stratehii rozvytku operatoriv hazorozpodilnykh system [Factors influencing the formation of development strategy for gas distribution system operators]. *Prychornomorski Ekonomichni Studii*, (42), 103–107. URL: https://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/21.pdf.

Стаття надійшла до редакції / Received 01.02.2026
Опубліковано / Published 25.02.2026

Прийнята до друку / Accepted 14.02.2026